Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (neljas koda)

21. juuli 2016*

Eelotsusetaotlus — Konkurents — ELTL artikli 101 lõige 1 — Puhtalt riigisisene olukord — Analoogse siseriikliku õigusakti kohaldamine — Euroopa Kohtu pädevus — Kooskõlastatud tegevus — Ettevõtja vastutus teenuste osutaja tegevuse eest — Tingimused

Kohtuasjas C-542/14,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Augstākā tiesa (Läti kõrgeim kohus) 13. novembri 2014. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 27. novembril 2014, menetluses

SIA „VM Remonts“, varem „DIV un Ko“,

SIA „Ausma grupa“,

versus

Konkurences padome,

ja

Konkurences padome,

versus

SIA „Pārtikas kompānija“,

EUROOPA KOHUS (neljas koda),

koosseisus: koja president T. von Danwitz, kohtunikud C. Lycourgos, E. Juhász, C. Vajda ja K. Jürimäe (ettekandja),

kohtujurist: M. Wathelet,

kohtusekretär: ametnik M. Aleksejev,

arvestades kirjalikus menetluses ja 21. oktoobri 2015. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

— Läti valitsus, esindajad: I. Kalniņš ja J. Treijs-Gigulis,

— Itaalia valitsus, esindaja: G. Palmieri, keda abistas *avvocato dello Stato* P. Gentili,

* Kohtumenetluse keel: läti.

— Euroopa Komisjon, esindajad: N. Khan ja C. Giolito ning I. Rubene,

olles 3. detsembri 2015. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab ELTL artikli 101 lõike 1 tõlgendamist.

2 Taotlus on esitatud kohtuvaidluses esiteks SIA „VM Remonts“, varem SIA „DIV un Ko“, ja SIA „Ausma grupa“ ning Konkurences padome (Läti konkurentsiamet) vahel ning teiseks viimati nimetatu ja SIA „Pārtikas kompānija“ vahel seoses väidetava ettevõtjatevahelise kooskõlastamisega, kui need osalesid Jūrmala linna (Läti) korraldatud hankes.

Õiguslik raamistik

3 Läti 4. oktoobri 2001. aasta konkurentsiseaduse (Konkurences likums (*Latvijas Vēstnesis*, 2001, nr 151)) artikli 11 lõikes 1 on sätestatud:

„Keelatud ja alates sõlmimise hetkest tühised on ettevõtjatevahelised kokkulepped, mille eesmärk või tagajärg on takistada, piirata või kahjustada konkurentsi Läti territooriumil, sealhulgas kokkulepped seoses:

[…]

5) osalemise või mitteosalemisega hankemenetlustes või enampakkumistel, või seda tüüpi toimingutega (või tegevusetusega) seotud tingimustega, välja arvatud juhud, kui konkurendid on avalikult teada andnud ühisest pakkumusest ja kõnealuse pakkumuse eesmärk ei ole takistada, piirata või kahjustada konkurentsi;

[…]“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

4 Jūrmala linnavolikogu algatas hanke, mille sisu oli õppeasutuste toiduainetega varustamine. DIV un Ko, Ausma grupa ja Pārtikas kompānija esitasid selles hankes pakkumused.

5 Pārtikas kompānija pöördus SIA „Juridiskā sabiedrība „B&Š partneri““ poole, et saada õigusabi oma pakkumuse ettevalmistamisel ja esitamisel. Viimati nimetatud äriühing täitis omakorda oma ülesande koostöös alltöövõtjaga SIA „MMD lietas“, kes sai Pārtikas kompānijalt hankemenetluse pakkumuse projekti.

6 Eelotsusetaotlusest nähtub, et projekti oli välja töötanud Pārtikas kompānija iseseisvalt, konsulteerimata äriühingutega DIV un Ko ja Ausma grupa.

7 Eelotsusetaotlusest nähtub samuti, et samal ajal võttis MMD lietas, teavitamata sellest äriühingut Pārtikas kompānija, kohustuse valmistada ette DIV un Ko ja Ausma grupa pakkumused. Seoses sellega kasutas MMD lietase üks töötaja Pārtikas kompānija pakkumust teise kahe pakkuja pakkumuse ettevalmistamisel mudelina. See töötaja koostas nimelt need kaks pakkumust Pārtikas kompānija pakkumuses esitatud hinna alusel, nii et Ausma grupa pakkumus oleks ligikaudu 5% soodsam kui Pārtikas kompānija oma ja DIV un Ko pakkumus 5% soodsam kui Ausma grupa oma.

8 Konkurentsiamet leidis 21. oktoobri 2011. aasta otsuses, et kolm pakkumuse esitanud ettevõtjat olid rikkunud konkurentsiseaduse artikli 11 lõike 1 punkti 5, kui nad valmistasid oma pakkumused ette koos, et tekitada mulje nendevahelisest tegelikust konkurentsist. Konkurentsiamet asus seisukohale, et see kooskõlastatud tegevus oli kahjustanud konkurentsi, ja määras neile ettevõtjatele trahvi.

9 DIV un Ko, Ausma grupa ja Pārtikas kompānija esitasid kaebused, paludes see otsus tühistada. Administratīvā apgabaltiesa (piirkondlik halduskohus) tühistas 3. juuli 2013. aasta kohtuotsusega nimetatud otsuse selles osas, milles rikkumist heideti ette Pārtikas kompānijale, kuid kinnitas seda otsust kahe teise ettevõtja osas.

10 Kuigi nimetatud kohus leidis, et kolme pakkuja pakkumuste hindade vaheline aritmeetiline seos oli tõend kooskõlastatud tegevuse kohta, asus ta seevastu seisukohale, et ei olnud tõendatud, et Pārtikas kompānija oli selle tegevusega seotud.

11 DIV un Ko ja Ausma grupa esitasid Administratīvā apgabaltiesa (piirkondlik halduskohus) otsuse peale Augstākā tiesale (kõrgeim kohus) kassatsioonkaebuse selles osas, milles selles nende kaebus jäeti rahuldamata. Konkurentsiamet esitas selle kohtuotsuse peale kassatsioonkaebuse selles osas, milles Pārtikas kompānija kaebus rahuldati.

12 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib seoses sellega, et põhikohtuasja poolte vahel ei ole vaidlust selle üle, et vaidlusalune kooskõlastatud tegevus ei mõjuta liikmesriikidevahelist kaubandust. Ta märgib siiski, et konkurentsiseadus on välja töötatud, pidades silmas vajadust ühtlustada liikmesriigi ja Euroopa Liidu konkurentsiõigus, ning et selle seaduse õiguslikule alusele vastav õiguslik alus liidu õiguses koosneb EÜ artiklitest 81 ja 82 (nüüd ELTL artiklid 101 ja 102). Konkreetsemalt selle seaduse artikli 11 lõige 1 nägi ette õigusliku raamistiku, mis on sisuliselt identne ELTL artikli 101 lõikes 1 ettenähtule. Nimetatud artikli 11 lõike 1 kohaldamine ei tohiks olla erinev ELTL artikli 101 lõike 1 kohaldamisest.

13 Kuna Administratīvā apgabaltiesa (piirkondlik halduskohus), kes on ainsana pädev otsust tegema, ei tuvastanud aga, et Pārtikas kompānija juhid olid heaks kiitnud MMD lietase tegevuse või olid sellest teadlikud, küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas sellises olukorras, nagu on vaatluse all põhikohtuasjas, on võimalik lugeda sellist ettevõtjat nagu Pārtikas kompānija vastutavaks nimetatud artikli 101 lõike 1 tähenduses osalemise eest kooskõlastatud tegevuses, tulenevalt sellise teenusepakkuja tegevusest, kes osutab talle sõltumatult teenuseid, nagu tegi MMD lietas.

14 See kohus küsib eelkõige, kas 7. juuni 1983. aasta kohtuotsuse Musique Diffusion française jt *vs.* komisjon (100/80–103/80, EU:C:1983:158) punkti 97 ja 7. veebruari 2013. aasta kohtuotsuse Slovenská sporiteľňa (C-68/12, EU:C:2013:71) punkti 25 kohaselt, milles on öeldud, et sellises olukorras, nagu on vaatluse all põhikohtuasjas, ei ole ELTL artikli 101 lõike 1 kohaldamiseks eeldatav ettevõtja osanike või juhtkonna tegevus või veel vähem asjaolu, et nad olid rikkumisest teadlikud, vaid piisab sellise isiku tegevusest, kes on pädev ettevõtja nimel tegutsema.

15 Neil asjaoludel otsustas Augstākā Tiesa (kõrgeim kohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas ELTL artikli 101 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et selleks, et tuvastada, et ettevõtja on osalenud konkurentsi piiravas kokkuleppes, tuleb tõendada ettevõtja mõne juhi isiklikku tegutsemist või seda, et ta teadis ettevõtjast väljaspool tegutseva teenusepakkuja tegevusest või andis selleks nõusoleku, kui see teenusepakkuja tegutses samal ajal teiste ettevõtjate huvides, kes on võimaliku keelatud kokkuleppe osalised?“

Eelotsuse küsimuse analüüs

Euroopa Kohtu pädevus

16 Augstākā tiesa (kõrgeim kohus) märgib eelotsusetaotluses, et põhikohtuasjas vaadeldav kooskõlastatud tegevus puudutab puhtalt siseriiklikku olukorda ega mõjuta liikmesriikidevahelist kaubandust. Seega ei peaks ELTL artikli 101 lõige 1 olema põhikohtuasjale kohaldatav. Järelikult tuleb kontrollida, kas Euroopa Kohus on pädev selle kohtu esitatud küsimusele vastama.

17 Sellega seoses tuleb meelde tuletada, et Euroopa Kohus on korduvalt tunnistanud ennast pädevaks lahendama liidu õiguse sätteid puudutavaid eelotsusetaotlusi olukorras, kus põhikohtuasja asjaolud on küll väljaspool liidu õiguse otsest kohaldamisala, kuid kus liidu õigusnormid on muudetud kohaldatavaks siseriikliku õigusega, milles järgitakse puhtalt siseriiklike olukordade reguleerimisel liidu õiguses sätestatut. Sellistel juhtudel on Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt liidul selge huvi, et lahknevate tõlgenduste vältimiseks tulevikus tõlgendatakse liidu õiguse sätteid või mõisteid ühetaoliselt, olenemata sellest, millistel asjaoludel neid kohaldatakse (vt eelkõige kohtuotsused, 14.3.2013, Allianz Hungária Biztosító jt, C-32/11, EU:C:2013:160, punkt 20; 4.12.2014, FNV Kunsten Informatie en Media, C-413/13, EU:C:2014:2411, punkt 18, ja 26.11.2015, Maxima Latvija, C-345/14, EU:C:2015:784, punkt 12).

18 Käesoleval juhul nähtub eelotsusetaotlusest esiteks, et Läti seadusandja kavatses ühtlustada sõnaselgelt Läti konkurentsiõiguse liidu omaga; Läti seadusandja otsustas seega käsitleda riigisiseseid ja liidu õigusega reguleeritud olukordi identselt. Teisest küljest märgib Augstākā tiesa (kõrgeim kohus), et konkurentsiseaduse artikli 11 lõige 1 näeb ette sellise õigusliku raamistiku, mis on sisuliselt identne sellega, mis on ette nähtud ELTL artikli 101 lõikes 1, ja et nimetatud artikli 11 lõiget 1 tõlgendatakse samamoodi nagu ELTL artikli 101 lõiget 1.

19 Neil asjaoludel on Euroopa Kohus pädev esitatud küsimusele vastama.

Sisulised küsimused

20 Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib sisuliselt, kas ELTL artikli 101 lõiget 1 tuleb tõlgendada selliselt, et ettevõtjat võidakse lugeda vastutavaks kooskõlastatud tegevuse eest, mis tuleneb talle teenuseid osutava sõltumatu teenusepakkuja tegevusest.

21 Selles osas tuleb märkida kõigepealt, et see küsimus ei puuduta mitte õigusnorme, mis käsitlevad tõendite hindamist ja nõutavat tõendamisastet, mille suhtes kehtib seda valdkonda reguleerivate liidu õigusnormide puudumise tõttu liikmesriikide menetluslik autonoomia (vt kohtuotsus, 21.1.2016, Eturas jt, C-74/14, EU:C:2016:42, punktid 29–37), vaid rikkumise koosseisulisi tunnuseid, mis peavad olema täietud, et saaks tuvastada, et ettevõtja vastutab kooskõlastatud tegevuse eest.

22 Seejärel tuleb meelde tuletada, et mõistet „ettevõtja“ tuleb liidu konkurentsiõiguse kontekstis mõista nii, et see tähistab majandusüksust, isegi kui õiguslikult koosneb see üksus mitmest füüsilisest või juriidilisest isikust (kohtuotsused, 12.7.1984, Hydrotherm Gerätebau, 170/83, EU:C:1984:271, punkt 11, ning 10.9.2009, Akzo Nobel jt *vs*. komisjon, C-97/08 P, EU:C:2009:536, punkt 55).

23 Olenemata sellest tuleb märkida esiteks, et Euroopa Kohus tegi 7. juuni 1983. aasta kohtuotsuse Musique Diffusion française jt *vs*. komisjon (100/80–103/80, EU:C:1983:158) ja 7. veebruari 2013. aasta kohtuotsuse Slovenská sporiteľňa (C-68/12, EU:C:2013:71) sellistes kohtuasjades, milles ettevõtjaid süüdistati, tulenevalt nende töötajate tegevusest. Töötaja teeb tööd aga oma tööandjaks olevale ettevõtjale ja tema juhtimisel ja nii loetakse, et töötaja kuulub selle ettevõtja moodustava majandusüksuse koosseisu (vt selle kohta kohtuotsus, 16.9.1999, Becu jt, C-22/98, EU:C:1999:419, punkt 26).

24 Töötaja võimalik konkurentsivastane tegevus on seega liidu konkurentsiõiguse normide rikkumise tuvastamise seisukohalt omistatav ettevõtjale, kelle koosseisu ta kuulub; viimast loetakse põhimõtteliselt vastutavaks.

25 Seevastu siis, kui teenusepakkuja osutab tasu eest konkreetsel turul sõltumatult teenuseid, tuleb teda lugeda konkurentsivastase tegevuse eest sanktsioone ettenägevate eeskirjade kohaldamise seisukohast eraldiseisvaks neist ettevõtjatest, kellele ta neid teenuseid osutab, ning sellise teenusepakkuja tegevust ei saa ühele neist ettevõtjatest automaatselt omistada.

26 Ettevõtja ja tema töötajate vahelised suhted ei ole seega põhimõtteliselt võrreldavad selle ettevõtja ja temale teenuseid osutava teenusepakkuja vaheliste suhetega, nii et 7. juuni 1983. aasta kohtuotsuse Musique Diffusion française jt *vs*. komisjon (100/80–103/80, EU:C:1983:158) punktis 97 ja 7. veebruari 2013. aasta kohtuotsuse Slovenská sporiteľňa (C-68/12, EU:C:2013:71) punktis 25 esitatud kaalutlusi ei saa viimati kirjeldatud olukorrale üle kanda.

27 Sellest hoolimata ei saa välistada, et ennast sõltumatuna esitlev teenusepakkuja võib teatavatel tingimustel tegutseda tegelikult tema teenuseid kasutava ettevõtja juhtimisel ja kontrolli all. See on nii näiteks sellises olukorras, mil tal on vähe sõltumatust või kui see puudub üldse ja on vähe paindlikkkust selles osas, kuidas kokkulepitud tegevust ellu viia, kuna tema näiline sõltumatus varjab töösuhet (vt selle kohta kohtuotsus, 4.12.2014, FNV Kunsten Informatie en Media, C-413/13, EU:C:2014:2411, punktid 35 ja 36). Lisaks võib sellise juhtimise või kontrolli tuletada ka konkreetsetest majanduslikest, organisatsioonilistest ja õiguslikest sidemetest asjaomase teenusepakkuja ja teenuste kasutaja vahel, sarnaselt ema- ja tütarettevõtjate vahelistele sidemetele (vt selle kohta kohtuotsus, 24.6.2015, Fresh Del Monte Produce *vs*. komisjon ja komisjon *vs*. Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P ja C-294/13 P, EU:C:2015:416, punktid 75 ja 76 ja seal viidatud kohtupraktika). Neil asjaoludel võib teenuseid kasutavat ettevõtjat lugeda vastutavaks talle teenuseid osutava ettevõtja võimalike tegude eest.

28 Teiseks tuleb märkida, et kui eeldada, et asjaomane teenusepakkuja on tõeliselt sõltumatu – mida peab sellistel asjaoludel, nagu on vaatluse all põhikohtuasjas, kontrollima liikmesriigi kohus –, saab neid teenuseid kasutavat ettevõtjat süüdistada kooskõlastatud tegevuses osalemise eest, millega see teenusepakkuja on seotud, ainult teatavatel tingimustel.

29 Seoses sellega tuleb meelde tuletada, et Euroopa Kohus on otsustanud, et ettevõtjat saab lugeda vastutavaks konkurentsivastaste kokkulepete või kooskõlastatud tegevuse eest, kui ta nõustus oma käitumisega panustama kõigi osavõtjate ühistesse eesmärkidesse ja oli teadlik kavandatava tegevuse sisust või teiste ettevõtjate poolt sellise tegevuse elluviimisest samadel eesmärkidel või võis seda mõistlikult ette näha ja aktsepteeris seda riski (vt selle kohta kohtuotsus, 8.7.1999, komisjon *vs*. Anic Partecipazioni, C-49/92 P, EU:C:1999:356, punkt 87).

30 Seega võidakse teenuseid kasutavat ettevõtjat nimelt vaidlusaluses kooskõlastatud tegevuses süüdistada eelkõige juhul, kui ta oli teadlik tema konkurentide ja teenusepakkuja konkurentsivastastest eesmärkidest ja kui ta kavatses sellele oma tegevusega kaasa aidata. Kuigi selline tingimus on kindlasti täidetud juhul, kui see ettevõtja kavatses avaldada oma teenusepakkuja kaudu tundlikku äriteavet oma konkurentidele või kui ta nõustus sõnaselgelt või kaudselt sellega, et viimane jagaks nendega tundlikku äriteavet (vt analoogia alusel kohtuotsused, 7.1.2004, Aalborg Portland jt *vs*. komisjon, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, EU:C:2004:6, punktid 82–84, ning 21.1.2016, Eturas jt, C-74/14, EU:C:2016:42, punkt 28), siis sellega ei ole tegemist olukorras, kus see teenusepakkuja kasutas viimati nimetatud ettevõtja tundlikku äriteavet teda sellest teavitamata, et täita nimetatud konkurentide pakkumusi.

31 Vaidlusalust kooskõlastatud tegevust võib nimetatud teenuseid kasutavale ettevõtjale samuti ette heita, kui ta võis mõistlikult ette näha, et teenusepakkuja, kelle teenuseid ta kasutas, jagas seda teavet tema konkurentidega, ja arvestas selle riskiga.

32 Seda, kas üks neist tingimustest on sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas täidetud, peab kontrollima liikmesriigi kohus vastavalt oma riigisisestele õigusnormidele, mis käsitlevad tõendite hindamist ja nõutavat tõendamisastet.

33 Kõiki eespool esitatud kaalutlusi arvesse võttes tuleb esitatud küsimusele vastata, et ELTL artikli 101 lõiget 1 tuleb tõlgendada selliselt, et ettevõtjat saab põhimõtteliselt lugeda vastutavaks kooskõlastatud tegevuse eest, mis tuleneb talle teenuseid osutava sõltumatu teenusepakkuja tegevusest, ainult siis, kui on täidetud üks järgmistest tingimustest:

— teenusepakkuja tegutses tegelikult süüdistatava ettevõtja juhtimise või kontrolli all või

— see ettevõtja oli teadlik tema konkurentide ja teenusepakkuja konkurentsivastastest eesmärkidest ja kavatses sellele oma tegevusega kaasa aidata või

— kui nimetatud ettevõtja võis mõistlikult ette näha, et tema konkurendid ja teenusepakkuja käituvad konkurentsivastaselt, ja arvestas selle riskiga.

Kohtukulud

34 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (neljas koda) otsustab:

ELTL artikli 101 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et ettevõtjat saab põhimõtteliselt lugeda vastutavaks kooskõlastatud tegevuse eest, mis tuleneb talle teenuseid osutava sõltumatu teenusepakkuja tegevusest, ainult siis, kui on täidetud üks järgmistest tingimustest:

— **teenusepakkuja tegutses tegelikult süüdistatava ettevõtja juhtimise või kontrolli all või**

— **see ettevõtja oli teadlik tema konkurentide ja teenusepakkuja konkurentsivastastest eesmärkidest ja kavatses sellele oma tegevusega kaasa aidata või**

— **kui nimetatud ettevõtja võis mõistlikult ette näha, et tema konkurendid ja teenusepakkuja käituvad konkurentsivastaselt, ja arvestas selle riskiga.**

Allkirjad